УДК 582.632.1:630.181(477.41)

ЛОЗІНСЬКА Т.П., канд. с.-г. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
Lozinskatat@ukr.net

ПОШИРЕННЯ *VISCUM ALBUM* У ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОСМУГАХ СКВИРСЬКОЇ ГРОМАДИ КИЇВЩИНИ

Висвітлено поширення омели білої (*Viscum album*) та встановлено, що вона призводить до зниження приросту й передчасного всихання дерев. Рівень зараження залежить від структури та складу насаджень. Запропоновано санітарні заходи й формування стійких багатоярусних насаджень для зменшення шкоди та підвищення ефективності лісосмуг.

Ключові слова: омела біла (Viscum album), полезахисні лісосмуги, ураження дерев, стійкість насаджень, санітарні заходи.

LOZINSKA T., Candidate of Agricultural Sciences
Bila Tserkva National Agrarian University
Lozinskatat@ukr.net

DISTRIBUTION OF *VISCUM ALBUM* IN SHELTERBELTS OF THE SKVYRA COMMUNITY, KYIV REGION

The spread of white mistletoe (*Viscum album*) has been highlighted, and it was found to cause reduced growth and premature dieback of trees. The level of infestation depends on the structure and composition of stands. Sanitary measures and the formation of stable multi-layered plantations are proposed to mitigate damage and enhance the effectiveness of shelterbelts.

Key words: white mistletoe (*Viscum album*), shelterbelts, tree infestation, stand resilience, sanitary measures.

Омела біла (*Viscum album*) – кулястий напівпаразит, що прикріплюється до гілок або стовбура дерев, живиться їхніми ресурсами та поширюється завдяки птахам, зокрема дроздам. Вона уражає переважно листяні й фруктові породи, знижуючи їх ріст, врожайність та тривалість життя, що часто призводить до суховерхості й загибелі дерев. Вона інтенсивно поширюється, найбільше уражаючи старі тополі та липи, тоді як хвойні й деякі листяні породи залишаються стійкими [1]. Останні десятиліття у полезахисних лісосмугах дерева масово деградують через омелу білу, яка виснажує їх, поглинаючи ресурси та знижуючи стійкість і тривалість життя [2].

Омела – ксерофільний напівпаразит, що висмоктує воду й мінерали з дерев, поступово послаблюючи їх та спричиняючи зниження приросту й передчасне всихання. Основні наслідки ураження призводять до скорочення життя дерев у полезахисних лісосмугах на 20–40 %, утворення дупел і відмирання скелетних гілок, зменшення густоти та фільтраційної здатності насаджень. Також відбувається перехід ослаблених дерев у нижчі категорії стійкості та є ризик масового розпаду насаджень при значному поширенні паразита [3, 4].

Аналіз попередніх досліджень [5] засвідчив, що лісосмуги Сквирської територіальної громади загалом ефективно виконують свою захисну функцію, проте окремі ділянки потребують невідкладних заходів для відновлення їхньої стійкості.

Дослідження, проведені у Сквирській ТГ Правобережного Лісостепу України, охопили десять лісосмуг, закладених у 1970–1980-х роках, і показали нерівномірний розподіл ураження дерев омелою білою. Найбільше зараження зафіксовано на ясені (*Fraxinus excelsior*) та клені ясенелистому (*Acer negundo*), що підтверджує їхню високу вразливість, зокрема на Київщині. Особливо небезпечним є поширення паразита у старих насадженнях, де дерева мають знижену регенераційну здатність. Найвищі показники ураження спостерігаються у ПЛС-8 (16 %), ПЛС-3 (13 %) та ПЛС-6 (12 %), де домінують малоцінні та інвазійні породи, тоді як найнижчі – у ПЛС-4 та ПЛС-2 (≤3 %), що пояснюється змішаною структурою та наявністю аборигенних видів.

Аналіз даних свідчить, що ризик поширення омели визначається двома ключовими чинниками: структурною стійкістю насаджень (повнота, ярусність, зімкнутість) та видовим складом (рисунок). Чим більш розвинена багатоярусна структура, тим нижчий ризик зараження. Натомість переважання *Acer negundo* та *Robinia pseudoacacia* значно підвищує ймовірність інвазії. Найбільш уразливими виявилися ПЛС-3, ПЛС-6 та ПЛС-8, де крони розріджені, а дерева ослаблені, тоді як ПЛС-4 та ПЛС-5 зі сформованою триярусною структурою та домішкою дуба (*Quercus robur*) показали найвищу стійкість.

Рис. **Ураження омелою білою ослаблених насаджень** (власні фото)/

Для зменшення шкоди рекомендовано комплекс заходів: вибіркове видалення уражених гілок, санітарні рубки дерев IV–V категорій, регулярний моніторинг у період листопаду, коли омела найбільш помітна, а також формування багатоярусних насаджень із дубом, липою та ясенем як стабілізуючими видами. Важливим є контроль за самосівом інвазійних порід, очищення лісосмуг від порубкових решток і бур’янів, встановлення інформаційних знаків та організація догляду у співпраці із землекористувачами. Такий підхід дозволить не лише стримати поширення омели, а й підвищити екологічну та захисну ефективність лісосмуг у регіоні.

Тому головними заходами щодо утримання полезахисних смуг в належному стані і запобігання ушкоджень омелою потрібно проводити своєчасний моніторинг, профілактичний контроль, санітарні заходи, реконструкцію, підтримувати санітарний стан, проводити вибіркову обрізку уражених гілок, своєчасне видалення осередків і за потреби термінову реконструкцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матусяк М. В. Біолого-екологічні особливості поширення омели білої (Viscum album) в умовах міста Вінниця. Scientific Bulletin of UNFU, 201096. 29(8), 66-69. DOI: https://doi.org/10.36930/40290810
2. Разанов С.Ф. Вплив омели білої (Viscum album L.) на стан нектарота пилконосних дерев у полезахисних лісових насадженнях Лісостепу Правобережного. Всеукраїнська науково-практична конференція (24–25 квітня 2025 р.) «Сучасність і перспективи розвитку лісової галузі, ландшафтної архітектури і землевпорядкування». С. 86-87 https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/696baf41-db07-40ae-a834-e20c2f8ee135/content
3. Василенко І. Д., Філіпова Л. М., Фучило Я. Д. Боротьба з омелою на деревах тополі у зеленій зоні Білої Церкви. Наук. вісн. НЛТУ України. 2013. № 23.12. С. 31–38. https://cyberleninka.ru/article/n/borotba-z-omeloyu-na-derevah-topoli-u-zeleniy-zoni-biloyi-tserkvi/viewer
4. Дауді А.М., Єжель І.М. Дослідження цитостатичних властивостей Viscum album L. «Planta+. наука, практика та освіта» Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 19 лютого 2021 року м. Київ. С. 300-302 https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a90a55a8-654b-474f-a90c-887631b3836f/content
5. Лозінська Т.П. Індекс ослаблення та санітарна оцінка полезахисних лісосмуг Сквирської ТГ: результати моніторингу. Сучасні виклики і актуальні проблеми лісівничої освіти, науки та виробництва: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Біла Церква, 16 квітня 2026 р.). Біла Церква: БНАУ, 2026. С. 166-167. https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/2026/tezy_such_viklik_prob_lisiv_osviti_16.04.26.pdf